

”Gudablodets Kraft”:

**Jesu offergärning och den yttersta domen som ledmotiv
inom finsk och svensk kristen heavy metal**

Marcus Moberg
E-post: mmoberg@abo.fi
Religionsvetenskap
Åbo Akademi

Inledning

Without a doubt, popular music is a primary, if not *the* primary, leisure resource in late modern society. The sound of pop permeates people's lives in a variety of different ways. From nightclubs and live gigs, through cinemas and TV commercials /.../ for a great many people, popular music is an omnipresent aspect of their day-to-day existence.

(Bennett 2001, 1)

Ovanstående citat ur Andy Bennett's *Cultures of Popular Music* (2001) uttrycker väl den framträdande plats populärmusiken intar i vår tids samhälle och kultur. Populärmusiken fungerar, måhända i högre grad än någon annan populärkulturform, särskilt på ett *kollektivt* plan. För många personer utgör populärmusiken i dagens läge en av de främsta källorna för identitetsskapande; "people forge new friendships and associations based around common tastes in music, fashion and lifestyle" (Bennett 2001, 1). Utpräglade populärmusikgenrer som punk, hip hop, reggae och heavy metal har givit upphov till betydande och långlivade musikbaserade ungdomskulturer. En utpräglad populärmusikgenre uppbyggs, förutom av en viss musikalisk, även av en viss *verbal* och *visuell* dimension. Simon Frith (1996) har i en mer detaljerad analys av musikgenrens (inte endast populärmusik) olika dimensioner bl. a framhållit olika genrens preferenser för vissa instrument, ett visst ljudlandskap eller "sound", en viss attityd, vissa värderingar, en viss stil, ett visst utseende och ofta även en viss ideologi. De konventioner som uppstår kring alla dessa dimensioner har Frith givit benämningen "genre regler" ("genre rules"). Den *verbala* dimensionen och de genre regler som uppstår kring önskat och vanligt innehåll i sångtexter kan dock betraktas som särskilt betydelsefulla eftersom de i hög grad utformar den ideologi och de attityder och värderingar som förknippas med en viss genre: "such rules refer to the ways in which "meaning" is conveyed" (Frith 1996, 91).

Den tunga och aggressiva *Heavy metal* musiken, en av vår tids mest omdiskuterade och kontroversiella populärmusikformer, kännetecknas överlag av särskilt strikta genre-regler, inte minst vad gäller teman i sångtexter. Intresset för det mörka, onda och destruktiva, teman där *religionen*, främst kristendomen, utgör en av de viktigaste inspirationskällorna, har lett till att heavy metal musiken utgjort föremålet för flera fall av moralisk panik och ofta stött på motstånd från kristet håll. (t. ex. Bennett 2001, 53-56)

Trots detta har *kristen heavy metal*, som förekommit sedan slutet av 1970-talet och även omfattar de mest extrema heavy metal subgenrerna, i dagens läge ett mycket starkt fotfäste i de nordiska länderna, fr. a i en frikyrklig kontext. Den kristna heavy metal kulturen, som förutom musiken även upptagit den sekulära heavy metal kulturens visuella dimension, stil och i viss bemärkelse även livsstil, kan mycket väl beskrivas som en musikbaserad kristen subkultur. Bortsett från vilken form av tillställningar musiken vanligen framförs vid utgör innehållet i *sångtexterna* den mest väsentliga och i många fall enda direkt märkbara skillnaden mellan "sekulär" och kristen heavy metal. Kristna heavy metal sångtexter domineras i regel av teman som syndafallet, Jesu offergärning och den yttersta domen. Många av den kristna heavy metal musikens centrala teman är även vanliga i den traditionella nordiska frikyrkliga sången, som i en svensk kontext ingående studerats av Inger Selander (1980). Ett exempel på detta är hur temat *krig*, *kamp* eller *strid* även upptagits av den kristna heavy metal musiken. Denna typ av teman, inom vilka religiösa, speciellt judisk-kristna *apokalyptiska* motiv, är särskilt framträdande, är dessutom ständigt återkommande i nästan alla former av sekulär heavy metal. Till skillnad från den sekulära heavy metal musikens mer allmänna behandlingar av krigets fasor koncentrerar man sig dock inom kristen heavy metal istället på den för kristna ständigt pågående andliga kampen mot ondskans makter; inom kristen heavy metal behandlas detta tema sålunda ur en mycket annorlunda synvinkel.

Påverkan från den sekulära heavy metal musikens verbala konventioner framkommer dock tydligast i det ofta mycket starka språkbruk som anlitas i behandlingen av denna typ av teman.

Kristen heavy metal utgör ett exempel på ett ovanligt nära förhållande mellan religiöst uttryckssätt och en utpräglad, ofta starkt kristendomskritisk, populärmusikform. Kristna heavy metal artister och anhängare betraktar sig i regel inte endast som kristna som spelar eller lyssnar på heavy metal; de är *kristna* "metalheads", anhängare av en populärkulturform som kombinerar en utpräglad populärmusikgenre, dess utssende och stil, med religiös övertygelse. En spänning mellan kristen och sekulär heavy metal, som samtidigt belyser det ofta ansträngda förhållandet mellan religion och populärkultur, har fr. a uppstått genom kristen heavy metals förenande av musiken med en för dess sekulära motsvarighet mycket främmande ideologi. Medan den sekulära heavy metal musikens vanliga teman inte kunnat godtas har man dock samtidigt ändå gått "halva vägen" och upptagit delar av dess verbala konventioner, fr. a dess språkbruk och retorik. Å andra sidan har man även influerats av den traditionella frikyrkliga sången.

De två typer av förhållanden mellan religion och populärkultur som inom forskningen på området (t.ex. Forbes 2000) vanligen benämns "religion i populärkulturen" och "populärkultur i religionen" aktualiseras båda i detta sammanhang. Kristen heavy metal kan förläggas i bägge kategorier men utgör samtidigt ett mer mångfasetterat fenomen för att klart kunna förläggas i endast endera. De betydande kristna heavy metal kulturer som uppstått i Finland och Sverige pekar på ett i dagens läge allt närmare samband mellan olika former av institutionell kristendom och populärkultur även i de nordiska länderna. I denna text kommer jag att diskutera förhållandet mellan kristen heavy metal och den sekulära heavy metal musikens verbala genre regler i ljuset av två av den kristna heavy metal musikens centrala ledmotiv: *Jesu offergåring* och *den yttersta domen*. Genom ett antal exempel på behandlingen av dessa teman inom aktuell finsk och svensk kristen heavy metal strävar jag till att belysa några av de sätt på vilka den finska och svenska kristna heavy metal musiken förenar religiöst uttryckssätt med en utpräglad populärmusikform.

Till att börja med diskuterar jag i korthet några teoretiska och metodologiska frågor i studiet av kristna heavy metal sångtexter. Därpå redogör jag i stora drag för heavy metal musikens utveckling och dess mest centrala teman. Sedan följer en kort behandling av den kristna populärmusiken och kristen heavy metal. Slutligen belyser jag på vilka sätt den kristna heavy metal musiken påverkats av sin sekulära motsvarighet vad gäller den verbala dimensionen i ljuset av ett antal exempel från aktuell finsk och svensk kristen heavy metal. Jag tar dock endast upp exempel av grupper vars sångtexter är skrivna på antingen svenska eller engelska. Vissa av dessa aktuella grupper har i skrivande stund inte tills vidare gett ut någon skiva. I dessa fall tas exemplen från antingen demo- eller promo-skivor eller gruppernas internetsidor.

Analys av kristna heavy metal sångtexter

Inom cultural studies forskning i populärmusik har s.k. "essentialistiska" analyser av olika former av *innehåll i sångtexter* länge varit vanliga. T.ex. Andreas Häger (2001) har poängterat att religionsvetenskapliga analyser av populärmusik särskilt ofta använt sig av detta perspektiv. En religionsvetenskaplig essentialistisk analys tar t.ex. fasta på olika former av religiöst innehåll som användning av religiöst språk, religiösa motiv och symboler. Detta perspektiv har dock speciellt sedan början av 1990-talet kritiserats på en mängd punkter, t.ex. för att denna typ av analyser ofta lätt kan låta förstå att det finns en mer eller mindre "rätt" tolkning av en given sångtext. Häger (2001) har t.ex. framhållit ett konstruktivistiskt perspektiv, där ett givet innehåll uppstår och ges mening i själva tolkningen, som ett alternativ till ett essentialistiskt. Detta perspektiv, inom vilket populärmusikgenrer betraktas som diskursiva, hör i dagens läge till de vanligaste.

Den kristna populärmusiken skiljer sig dock i viss bemärkelse från sekulär populärmusik i detta avseende. Då t.ex. kristna heavy metal grupper sjunger om Jesu död på korset och vikten av personlig omvändelse förutsätter de samtidigt i regel att lyssnaren redan känner till innebörden av dessa teman, för vilka det finns en viss färdig tolkning som vanligen inte ifrågasätts. Den kristna populärmusiken kan med fördel även, likt övrig populärmusik, betraktas som diskursiv. Det gäller dock att uppmärksamma att det i detta sammanhang ofta i första hand är frågan om andra typer av diskurser. Då kristna heavy metal grupper behandlar t. ex. Jesu offergärning kretsar diskursen vanligen inte i första hand kring *vad* som egentligen behandlas eller *hur* det skall tolkas utan mer kring olika uppfattningar om den religiösa innebörden av Jesu offergärning rent allmänt. Jay R. Howard och John M. Streck's (1999) undersökning av hur olika religiöst grundade uppfattningar om den amerikanska kristna populärmusikens syfte och funktion lett till att den splittrats i tre huvudsakliga former utgör ett annat exempel på vilken typ av diskurser som bör betraktas som mest centrala i detta sammanhang.

Då jag här belyser förhållandet mellan kristen och sekulär heavy metals verbala dimensioner tillämpar jag i viss bemärkelse ett essentialistiskt perspektiv, fr. a genom att lyfta fram olika former av återkommande motiv och symbolanvändning inom finsk och svensk kristen heavy metal som även är vanliga i den frikyrkliga sången. Men därtill belyser jag även hur dessa motiv och symboler sammanvävs med den form av språkbruk som är typisk för heavy metal musiken rent allmänt.

Heavy metal: kort historik och centrala teman

Heavy metal musiken uppstod i samband med upplösningen av 1960-talets motkultur och utgör huvudsakligen en blandning av den under den tiden populära psykedeliska rockmusiken (vanligen kallad acid-rock) och den starkt bluesinfluerade rock som främst förknippas med grupper som The Yardbirds, Cream och The Jimi Hendrix Experience. De engelska grupperna Led Zeppelin och Black Sabbath (ofta även betraktad som *den* första egentliga heavy metal gruppen) anses vanligen mest ha influerat heavy metal musikens utveckling. Heavy metal musiken förde vidare många av de attityder och värderingar som kännetecknade "Woodstock-generationen"; stilen och utseendet, misstron mot myndigheter och social auktoritet samt synen på rockmusiken som en seriös artistisk uttrycksform. I vad som vanligen betraktas som den första omfattande akademiska studien av heavy metal musiken och dess kultur, *Heavy metal. A Cultural Sociology* (1991), uppmärksammar Deena Weinstein dock särskilt hur motkulturens slagord, kärlek, redan inom den tidiga heavy metal musiken ofta kontrasterades med teman av direkt motsatt karaktär. (Weinstein 1991, 15-18)

Weinsteins grova indelning av heavy metal musikens verbala dimension i två huvudsakliga kategorier, "dionysiska" respektive "kaos"-teman, är fortfarande fullt användbar. Upphöjandet av livskraft och vitalitet genom olika former av extas, sex och berusning samt framhållandet av maskulinitet, styrka och potens ("machismo"), utgör alla centrala *dionysiska teman*. Denna typ av teman förekommer som känt även även i andra populärmusikgenrer och utgör även mer allmänt något av rockmusikens främsta kännetecken. Särskilt utmärkande för heavy metal musiken är dock dess *kaos-teman*; det mörka och onda, oordning, krig, konflikter, katastrofer, orättvisa, revolt och död. Inom de olika formerna av kaos-teman är de religiösa inslagen ofta mycket framträdande. Bibeln, särskilt Uppenbarelsebokens *apokalyptiska* motiv, utgör här den huvudsakliga inspirationskällan och anlitas särskilt ofta i sångtexter som behandlar krig och förstörelse. *Djävulen* och *helvetet* utgör de vanligast förekommande symbolerna för kaos. Förutom kristendomen hämtas inspiration ofta även från olika former av paganism, särskilt fornnordiska religioner. (Weinstein 1991, 34-39)

Under början 1980-talet splittrades heavy metal musiken i två huvudsakliga subgenrer, den lättare och mer melodiska *glam metal* (även kallad lite- eller soft metal) och den tyngre mer extrema *thrash metal*. Grupper som Van Halen, Bon Jovi och Poison bidrog tillsammans med grundandet av Music Television (MTV) år 1981 till att göra glam metal till en av 1980-talets mest populära och kommersiellt framgångsrika populärmusikformer. Thrash metal (i början även kallad speed metal), som långtgående uppstod som en motreaktion till glam metal, influerades starkt av punk rock och den tyngre form av "traditionell" heavy metal som uppstod i England i början av 1980-talet och vanligen sammanfattas under benämningen NWOBHM (New Wave Of British Heavy Metal). Thrash metal representerade i grunden en, med Weinstein (1991), "back to the basics" attityd. Uppdelningen i glam och thrash metal utgjorde dock mer än endast en musikalisk uppdelning i en lättare respektive mer extrem form av heavy metal. Den var även i hög grad av ideologisk karaktär. (Weinstein, 193-196) Glam metal upptog de olika formerna av dionysiska teman, speciellt de sexuella, och övergav så gott som helt och hållet alla kaos-teman medan thrash metal gjorde tvärtom. Inom 1970- och 1980-talets tidiga heavy metal musik (senare kallad "klassisk" metal eller helt enkelt heavy metal) hade de båda huvudsakliga kategorierna av teman vanligen förekommit sida vid sida. (Weinstein 1991, 45-52)

Trots sin stora popularitet under 1980-talet utgjorde glam metal ett relativt kortlivat fenomen. Ur thrash metal, som redan under mitten av 1980-talet började locka en allt större publik, utvecklades däremot en hel mängd subgenrer, av vilka *death-* och *black metal* utgör de mest betydelsefulla. Dessa subgenrer, vanligen sammanfattade under begreppet *extrem metal*, har sedan början av 1990-talet utgjort huvudfåran inom heavy metal musiken, även vad gäller kristen heavy metal. Extrem metal sångtexter kännetecknas särskilt av att de nästan uteslutande behandlar olika former av vad Weinstein kallar kaos-teman. Inom thrash metal är särskilt mer "världsliga" teman som krig, kärnvapenhotet, naturkatastrofer, naturförstörelse, alienation, våldsdåd, korruption och maktmissbruk mycket vanliga. Death metal koncentrerar sig främst, i Thomas Bossius (2003, 74) träffande beskrivning, på teman som "döden, graven, inälvor, kroppsavsöndringar, gyttja, slem och förruttnelse" medan black metal fr. a blivit känd för sin "sataniska" och kristendomsfientliga ideologi. (Weinstein 1991, 48-57; Bennett 2001, 51-52) De olika extrem metal subgenrerna har i viss bemärkelse utvecklat egna konventioner vad gäller vanligt och önskat innehåll i sångtexter. Avsiktligt chockerande och groteskt innehåll utgör vanligen, ofta på ett lekfullt sätt, ett mål i sig självt. Keith Harris (2001, 93-98) har särskilt framhållit hur olika former av transgressivt innehåll i extrem metal sångtexter närmast utgör ett krav, eller i anslutning till Frith (1996), en genre regel. Sataniska och kristendomsfientliga teman anses t. ex. av många anhängare till black metal subgenren vara det huvudsakliga kännetecknet på "äkta" black metal (t. ex. Bossius 2003, 78).

Heavy metal musikens intresse för denna typ av mörka och dystra teman har tolkats på aningen olika sätt. Weinstein har i ett antal analyser (t. ex. 1991, 1994) av heavy metal sångtexters betydelse för musikens anhängare särskilt framhållit de sätt på vilka de främst uttrycker en revolt mot vad som uppfattas som falska samhällseliga värderingar och en falsk kultur. Denna typ av tolkning har även gjorts av Robert Walser (1993) som framhåller att heavy metal musiken genom sitt intresse för vad Weinstein kallar kaos-teman i grunden förmedlar underliggande sociala spänningar. Enligt Walser måste heavy metal musiken speciellt vad gäller dess betoning av människans och samhällets mörka sidor förstås i ljuset av sin tid, som återspeglade dess "engagement with the pressures of a historical moment" (1993, xvii). I Weinsteins (1991, 1994) och Walsers (1993) analyser tolkas heavy metal musiken speciellt i ljuset av de sociala förhållanden som kännetecknar det senmoderna västerländska samhället, som t. ex. givit upphov till en situation där hopp inför framtiden ersatts med en allt större osäkerhet. Heavy metal musiken kan mer allmänt sägas stå för en viss attityd, en villighet att konfrontera livets faktum och villkor och att inte rygga tillbaka för

människans och samhällets mörka sidor eller låtsas som om de inte existerade. Denna typ av tolkning har på senare tid (i en främst svensk kontext) även gjorts av Thomas Bossius (2003) i en studie av religion och livsåskådningsfrågor i den extrema black metal subgenren och dess kultur. Bossius betonar särskilt den situation moderniteten och *sekulariseringen* givit upphov till, en situation som blir av särskild vikt vid förståelsen av speciellt ungdomars förhållande till livsåskådning och religion (2003, 137).

Angående den sekulära heavy metal musikens flitiga användning av religiösa, speciellt judisk-kristna apokalyptiska motiv, kan vi i anslutning till Weinstein (1991) speciellt notera hur de anknyter till en existerande västerländsk kulturell referensram. Inom sekulär heavy metal används religiösa motiv sålunda speciellt i symboliskt syfte, t. ex. genom att låta Satan symbolisera olika former av ondska. Många framgångsrika extrem metal grupper, som den fortfarande mycket populära thrash metal gruppen Slayer, är dock även särskilt kända för sin ställvis mycket starka mer allmänna kritik av kristendomen och det kristna västerländska samhället. Att likt Slayer driva med eller direkt ställa sig i motsatsförhållande till centrala kristna föreställningar och värderingar är mycket vanligt inom extrem metal, vilket t. ex. även återspeglas i gruppnamn som Rotting Christ och Impaled Nazarene. I de allra flesta fall handlar det dock mest om att höja musikens chockvärde, speciellt genom anlitandet av olika sataniska och ockulta motiv. I vad som vid skrivande stund torde vara den senaste omfattande populära historiken av heavy metal musiken skriver t. ex. Ian Christie (2004, 116) angående detta: "like most youth ideologies, mock devil worship merely expressed the desire to smash societal restraints and carve a space for unfettered fun". Sålunda har den kristna heavy metal musiken som representrar en direkt motsatt attityd inte ett speciellt gott anseende inom den sekulära heavy metal kulturen. Genom sin användning av musiken i religiöst syfte och brytandet av de allra flesta av heavy metal musikens verbala genre regler anses kristen heavy metal ofta förvränga musikens mening och funktion.

Kristen heavy metal

I en omfattande undersökning av den amerikanska *kristna populärmusiken*, vanligen sammanfattad under begreppet Contemporary Christian Music (CCM), betonar Howard & Streck (1999) de sätt på vilka populärmusiklyssnande förutom att vara en konsumtionshandling även är en handling av identitetsbygge, hur musiksmak och stil utgör centrala delar av kulturell identitet. Tillgång till de "verktyg" populärmusiken i detta sammanhang erbjuder är dock begränsad för dem som omfattar värderingar som anses stå i opposition till vad de hör i denna musik. Sedan 1969 har dock CCM försökt fungera som en lösning på detta problem. Genom att skapa en egen form av populärmusik, som istället för att utmana centrala och traditionella kristna värderingar försöker stöda och upprätthålla dem, har man försökt erbjuda kristen ungdom ett alternativ till "sekulär" populärmusik. Inom CCM är kravet på *sångtexternas* behandling av *kristna teman* av särskild vikt. (Howard & Streck 1999, 5-6) CCM byggs enligt Howard & Streck upp av tre huvudelement: *artist*, *sångtexter* och *organisation*. För många utgör själva definitionen på CCM det att den skapas och framförs av kristna artister. Vad som är viktigt i detta sammanhang är alltså inte musiken utan vem/vilka som skapar den. CCM kan dock även definieras i organisationella och *industriella* termer, som populärmusik som produceras, distribueras, framförs och konsumeras *av* och *för* kristna. (Howard & Streck 1999, 8-13; Häger 2003, 38) CCM, som främst är koncentrerad till USA men även är vanlig i de nordiska länderna, omfattar i dagens läge alla populärmusikgenrer.

Kristen heavy metal uppstod i USA i slutet av 1970-talet, fr. a i anslutning till den evangelikala "heavy metal"-församlingen *Sanctuary* i Torrance, Kalifornien. Till en början kretsade den kristna heavy metal musiken särskilt starkt kring tanken om musiken som ett effektivt missionsverktyg för att nå ut med det kristna budskapet i den sekulära heavy metal

kulturen. Med tiden utvecklades dock kristen heavy metal till något av en egen kristen subkultur, speciellt genom att den upptog mycket av den sekulära heavy metal kulturens utseende, stil och i viss begränsad bemärkelse även livsstil, men samtidigt behöll sin starkt kristna evangelikala identitet. Detta inbegrep dock även samtidigt i viss bemärkelse ett avståndstagande från mer traditionella former av amerikansk evangelikal kristendom. (Glanzer 2003, [11-15]). I samband med glam metals stora popularitet (ovan s. 4) under 1980-talet uppmärksammades även kristna grupper som Stryper och svenska Jerusalem, bl. a genom att deras musikvideon visades på MTV. Men den kristna heavy metal musiken har i övrigt mycket sällan uppmärksammats av sekulär populärmusikmedia.

Till skillnad från den sekulära heavy metal musiken skiljer sig olika former av kristen heavy metal inte märkbart från varandra vad gäller återkommande teman i sångtexter. Charles M. Brown (1995, 3) har dock argumenterat för att amerikansk kristen thrash metal (vi kan dock utgå ifrån att Browns analys i dagens läge även är hållbar för de olika kristna extrem metal subgenrer som utvecklats ur kristen thrash metal) uppvisar ett särskilt starkt intresse för apokalyptiska teman samt att detta återspeglar den tid och religiösa miljö musiken uppkom och fortfarande är förankrad i. Apokalyptiska teman, skriver Brown (1995, 8):

...are an important component /.../ and find their context in the Christian fundamentalist apocalyptic movement that grew out to the 1960's counter cultural Jesus movement. This movement, which birthed contemporary Christian music, was decidedly apocalyptic in nature and was made up of youth who were largely disillusioned with the idealism and subsequent failure of the secular counter culture.

I Finland och Sverige, som i dagens läge har globalt betydande kristna heavy metal scener (tillsammans minst 50 aktiva grupper) som står i mycket nära kontakt till varandra, är musiken främst förankrad i en frikyrklig kontext. Inom aktuell finsk och svensk kristen heavy metal utgör Jesu offergärning och den yttersta domen ständigt återkommande teman. Det är t. ex. inte ovanligt att flera eller t. o.m de flesta sånger på en skiva, oavsett vilken form av heavy metal det är frågan om, mer eller mindre direkt behandlar något eller båda av dessa teman, antingen skilt eller tillsammans. Dessa är samtidigt teman som för in på själva kärnan i den kristna tron.

Den frikyrkliga religiositeten, liksom den amerikanska evangelikala protestantismen (i vilken den nordamerikanska kristna heavy metal musiken är förankrad), kännetecknas allmänt dock fr. a för framhållandet av personlig omvändelse och rättfärdiggörelse genom tro (t.ex. Selander 1980, 31). I samband med en vidare betoning av ett personligt, aktivt engagemang med den egna tron tillkommer även en betoning av *evangelisation*, att den troende även skall omvända andra. (Selander 1980, 59-60) Detta återspeglas inte bara i de traditionella frikyrkliga sångerna utan även i den kristna populärmusiken, måhända speciellt i kristen heavy metal som i hög grad skiljer sig från mycket av den övriga kristna populärmusikens "positiva pop". Föreställningen att Kristus tagit på sig världens synder och genom sitt lidande och offergärning återställt den brutna gemenskapen mellan Gud och människa samt därmed befriat människor från säker förtappelse inbjuder till efterföljan och missionsverksamhet. I dagens läge har tanken om musiken som missionsredskap dock tonats ner i samband med att den kristna heavy metal musiken alltmer kommit att förankras i en miljö med en redan starkt kristen identitet.

Musikens starka förankring i en frikyrklig kontext förklarar även hur återkommande teman i finska och svenska kristna heavy metal sångtexter ofta i hög grad påminner om dem vi finner i den traditionella frikyrkliga sången. T. ex. är den i samband med Jesu offergärning vanliga *blodssymboliken* i den frikyrkliga sången, speciellt som "betalningsmedel" för människornas synder (Selander 1980, 224), även mycket vanlig i den kristna heavy metal musiken. I Uppenbarelseboken framställs Kristus dock förutom som människornas herde och

Guds offerlamm även som världens och människornas *domare*. (Selander 1980, 207-208) Jesu offergärning har ett direkt samband med den kommande yttersta domen. Trots att gemenskapen med Gud återupprättats måste den kristne vandra i Kristi efterföljd och hållas stark i sin tro, motstå världens frestelser och omvända otroende innan tidernas slut och den yttersta domen. Som teman är Jesu offergärning och den yttersta domen även intimt förknippade med föreställningen om den ständigt i nuet pågående kampen mot ondskan. Brown (1995, 13) har uppmärksammat hur kristna thrash metal (dock även övriga kristna extrem metal) sångtexter oftast presenterar en i grunden enkel bild av den yttersta domen; att de troende kommer att tillbringa evigheten med Gud i himlen medan de otrogna kommer att förpassas till helvetet. Den yttersta domen-temat identifierar Brown även allmänt som ett av den kristna heavy metal musikens vanligast förekommande. Angående den vanliga blodssymboliken påpekar Brown (1995, 17) även hur kristen thrash metal påverkats av sin sekulära motsvarighet genom att uppta dess språkbruk och retorik:

The image of blood is used liberally in Christian speed/thrash metal because it has obvious religious symbolism, but it also reflects a radical means through which the evangelistic message can be communicated. Musicians do not just allude to blood; rather, they emphasize bloody graphic descriptions to convey the urgency of the message.

Inom den kristna heavy metal kulturen anses ofta användningen av aggressivt språk och retorik lämpa sig för den aggressiva musiken. I en e-postkorrespondens/intervju med Johannes Jonsson, en av den svenska kristna heavy metal kulturens ledande personligheter (bl. a administratör för den omfattande internetsidan *The Metal For Jesus Page*, <http://www.metalforjesus.org>, den internetbaserade metal-böneringen *Prayer Warriors*, <http://prayerwarriors.se/>, och skribent för det svenska kristna heavy metal magasinet *Noizegate Music*), svarade han bl. a följande på min fråga om förhållandet mellan musik och språkbruk i kristen heavy metal:

Budskapet i kristen metal är ofta rakt på vilket också passar perfekt till metalmusiken. Hårdrock/Metal är kompromisslös radikal musik och därför passar det också bra att fylla musiken med radikala texter. (IF 2005/5:1)

I det följande illustrerar jag avslutningsvis detta förhållande närmare i ljuset av ett antal exempel på behandlingen av ledmotiven Jesu offergärning och den yttersta domen i aktuell finsk och svensk kristen heavy metal.

Ledmotiven Jesu offergärning och den yttersta domen

Behandlingen av speciellt Jesu offergärning kan ta flera olika former och liksom inom den frikyrkliga sången variera efter vilken aspekt av detta tema man vill framhålla (jfr. Selander 1980, 194). Innebörden av Jesu offergärning fördjupas ofta gradvis från vers till vers. Detta kan inledningsvis illustreras med några utdrag ur den finländska kristna black metal gruppen Bleakwail's "Liberation from Death" (*Songs Of Sorrow EP*, 2002):

He gave his life for sacrifice/ so he fulfilled God's complete plan/ then was paid a horrible price/ as he died for every man

...

He won the death/ and rose from the grave/ gates of Hades can't overcome/ because he's the son of God/ through his holy blood/ all of my sins are forgiven

Ovanstående utdrag lyfter fram flera av de aspekter som även är mycket vanliga inom den frikyrkliga sångens behandling av Jesu offergärning; blodssymboliken samt Kristus som offerlamm och segrare över döden. Språkbruket är dock mildt. Noteras kan dock att den grekiska mytologins Hades används som benämning för dödsriket. Ett motsvarande exempel, där samma olika former av symbolik förekommer samtidigt med där språkbruket är starkare, finner vi i "The Suffering Servant" (*Ad Maiorem Dei Gloriam*, under utgivning) av den finska kristna heavy metal gruppen Northern Flame:

As the lamb on the way to the slaughter/ He remained silent/ The sacrificial lamb/ The
new covenant in blood/ Born to die, Son of God

Ett "rakt på"-språkbruk kan på sina ställen noteras i ovanstående utdrag, särskilt den tydligt "rockiga" raden "Born to die, Son of God". Till blodssymboliken och Jesus som offerlamm kopplas ofta även särskilt, likt i det första utdraget, Jesu offerdöd som betalning för människornas *synd*. Ett klart exempel på detta finner vi "Gudablodets Kraft" (*Blod*, 2003) av den svenska kristna death metal gruppen Pantokrator:

Domens timma är inne, slagen till trasor för världens synd/ Solen vänder sig bort i skam,
domen för all världens ondska lagd på en enda man /.../ satan ditt huvud är krossat, var är
ditt välde nu?/ Din onskas verk har fallit, det dränks i Lammets blod, alla dina ränker
sveps bort av nådens flod

Här kan vi notera en aningen våldsamt ton, t. ex. hur Satans huvud krossats. Ett annat utdrag ur Pantokrator's "Via Dolorosa" (*Even Unto The Ends Of The Earth*, 1998) kan dock tjäna som ett annat exempel på hur starkt språkbruk förekommer i behandlingar av Jesu offergärning:

Take the blows for their transgressions, sink to the plase where they belong/ preach for
those who wait to burn, crush the snake and then return/ Via Dolorosa/ the price YOU
could not pay, Immanuel, messiah the one God chose to slay

I detta utdrag betonas särskilt nödvändigheten av Jesu offergärning som betalning för en skuld människan själv inte hade förmått att betala. Därtill framställs Jesus som den man Gud valde "slakta" eller dräpa. Ett annat exempel på denna typ av starkt språkbruk finner vi hos den svensk-finska kristna thrash metal gruppen Renascent vars första vers till "Son of God" (*Demon's Quest*, 2004) lyder:

On the cross a human shape lost its form, blood and mockers' laughter/ Pain and blood-
thirsty viewers, bruises and evil words/ An innocent man dying slowly and painfully as
people watch and despise/ Betrayed by a friend, He is left to die

Att som i vissa av dessa utdrag särskilt framhålla blodssymboliken och ofta använda sig av en våldsamt ton kan betraktas som ett exempel på en selektiv upptagning av den sekulära heavy metal musikens verbala konventioner. Sammanhanget är dock annorlunda. Det är fr. a i behandlingar av den slutliga striden vid Harmagedon, men även den yttersta domen, som den typ av språkbruk som särskilt kännetecknar den sekulära heavy metal musiken ofta anlitas; våld och krig, Satan, odjuret, helveteseld, evig plåga och död. Noteras kan att spåket ofta är våldsamt, att Satan och hans följeslagare skall "krossas" och "slås ner", att de otrogna skall torteras och brinna i helvetet för all tid. Men detta är å andra sidan knappast märkligt med tanke på retoriken i den primära inspirationskällan, Uppenbarelseboken. Många sånger behandlar även en *längtan* eller *väntan* på den yttersta domen. Ett exempel på detta finner vi i "The Trial" (*The Azrael Tales*, 2005) av den svenska kristna heavy metal gruppen Mirador:

High priest styles – richness galore, orgies and whores/ All stand trial – Judgement arise!
Judgement arise

Denna typ av språkbruk finner man inte inom traditionell frikyrklig sång. Däremot utgör ovanstående utdrag ett gott exempel på hur den radikala musiken fylls med radikala texter. Ett annat starkt exempel som uttrycker en väntan på den yttersta domen och den förestående slutliga striden finner vi i "Let loose the Dogs of War" av den finska kristna death metal gruppen Blooded (<http://bloodedbrutality.cjb.net/>):

Enough! there's no room for the Devil's whore/ it's time to let loose the dogs of war/ the tainted flock will shun the crown/ we'll hunt you, find you and strike you down

Militanta toner som denna är mycket vanliga i traditionella frikyrkliga sånger behandlande andlig kamp och strid. I ovanstående utdrag är tonen dock kompromisslös. Därtill kommer det våldsamma språket, att Satan och de onda skall jagas och "slås ner". Inom den kristna heavy metal musiken framhålls dock ständigt att kampen mot ondskan inte förs mot kött och blod utan på ett andligt plan (Biblisk grund för detta har man fr. a funnit i Efesierbrevet 6: 10-17). Ett exempel på det straff som sedan väntar djävulen och de otrogna efter den slutliga striden finner vi i "The Final Battle" (*Eternal Emperor*, 2003) av den svenska kristna black metal gruppen Crimson Moonlight:

...Fire came down from heaven and devoured them [djävulens och hans styrkor] and the devil who deceived them, was thrown into the lake of burning sulphur/ Where the beast and the false prophet had been thrown/ And they will be tormented, day and night, forever and ever!

I ovanstående utdrag kan vi speciellt notera att texten är starkt bibliskt inspirerad; återgivning av bibelberättelser (särskilt Uppenbarelseboken) i aningen omarbetad form är mycket vanliga inom kristen heavy metal, vilket även framkommer klart i behandlingar av Jesu offergåring. Ytterligare ett exempel på hur människor vid den yttersta domen har att vänta antingen evigt liv eller evig plåga hittar vi hos den finska kristna black metal gruppen From Ashes i "The Day of Triumph":

The angels' song echoes... drowning the cries of tortured ones/ The invitations we're sent, did you respond to any of them?/ The angels' song echoes... drowning the cries of lost souls/ Yet, the eternal grace echoes far above the hosts of hell

Ett exempel på behandlingar av själva dom-sammanhanget (ofta i berättande form) finner vi i "Dream of Eternity" (*Dream of Eternity*, 2003) av samma grupp:

A little later I stood beside a throne watching those people come and go/ Some of them were singing/ While the others were crying/ Some of them went upwards/ Some went downwards

Den svenska kristna black metal gruppen Admonish's "Den Yttersta Tiden" (<http://www.admonish.org/>) får tjäna som ett sista exempel på en motsvarande behandling, dock med ett starkare språkbruk:

Hans änglar skall sändas till himlens alla gränser/ De heliga skall samlas inför hans tron/ Men änglarna skall rensa ogräset från vetet, som getter ifrån får skiljs de onda från de heliga /.../ Tillsammans med Satan och hans demoner slängs de i eldsjön för evig död

I alla tre ovanstående utdrag kan det speciellt noteras att den yttersta domen framställs som en antingen-eller situation; evigt liv eller evig plåga i helvetet. Denna typ av framställningar tjänar även som varningar om att inte avvika från vad som uppfattas vara den enda rätta vägen till frälsning. Kristen heavy metal kan rent allmänt sägas uppmana kristna att uppfylla sin plikt som sanna troende, att bli krigare i Guds armé, att ikläda sig ”trons rustning” och gripa ”Andens svärd” (Ef. 6: 13-17) i den ständigt pågående andliga kampen mot ondskans makter. Inom kristen heavy metal behandlas sålunda, likt i de tre sista utdragen, världens slut och den yttersta domen i ett positivt ljus, ofta som utgörande målet för det kristna livet.

Avslutning

Genom dessa exempel har jag försökt belysa hur aktuell finsk och svensk kristen heavy metal influerats av sin sekulära motsvarighet vad gäller språkbruket och det sätt på vilket det kristna budskapet förs fram i ljuset av de vanliga och besläktade ledmotiven Jesu offergärning och den yttersta domen. Vad gäller aggressivt och starkt språkbruk bleknar dock den kristna heavy metal musikens texter i jämförelse med speciellt sekulär extrem metal. Det gäller dock att hålla i minnet att syftet med kristen heavy metal inte i första hand är att chockera, att starkt språkbruk här inte vanligen anlitas för sin egen skull utan mest för att, med Brown (1995, 17), ”convey the urgency of the message”. Den kristna populärmusiken kännetecknas rent allmänt speciellt för att kristna versioner av olika utpräglade populärmusikgenrer starkt avviker från dessas verbala genre regler. Om den kristna populärmusiken, trots att den omfattar så gott som alla populärmusikgenrer, betraktades som en genre i sig, då skulle kravet på sångtexternas behandling av kristna (eller åtminstone inte anti-kristna) teman utgöra den klart viktigaste verbala genre regeln.

En stor del av den kristna populärmusiken utgörs dock av vad som ofta kallas ”positive pop”, inom vilken man istället för att ta upp teman som religiöst tvivel, osäkerhet eller sociala orättvisor, för att inte tala om den yttersta domen eller det ständigt i nuet pågående kriget mot Satan och ondskans makter, föredrar att sjunga om positiva ämnen som t. ex. den glädje den kristna tron och ett personligt gudsförhållande tillför det vardagliga livet. Kristen heavy metal som fr. a kännetecknas för sin behandling av mer dystra och mörka teman resperenterar en helt annan, mindre synlig, sida av den kristna populärmusiken. Genom att till viss grad uppta det aggressiva språkbruk som kännetecknar den sekulära heavy metal musiken har kristen heavy metal lyckats komma mycket närmare sin sekulära motsvarighet än de flesta andra former av kristen populärmusik. Samtidigt återkommer många av den traditionella frikyrkliga sångens ledmotiv i den finska och svenska kristna heavy metal musiken.

Kristen heavy metal som radikal musik med ett radikalt budskap återspeglar även i viss mån en radikal trosuppfattning hos dess artister och anhängare. Möjligen bidrar musiken även till att skapa denna radikala trosuppfattning, något som ytterligare skulle visa på vikten av att dagens förhållande mellan religion och populärkultur tillägnas akademisk uppmärksamhet. Finsk och svensk kristen heavy metal, inom vilken Jesu offergärning och den yttersta domen utgör ständigt återkommande ledmotiv, kan allmänt sägas återspegla en frikyrklig trosuppfattning som särskilt betonar vikten av ett personligt och aktivt engagemang med och för den egna tron. Men denna trosuppfattning presenteras dock inte bara i en viss populärkulturell form utan delvis även på denna populärkulturforms språk. Kristen heavy metal bör sålunda betraktas som något mer än kristen användning av en populärkulturform, som ett ”sätt att vara kristen”.

Referenser

- Bennett, Andy (2001): *Cultures of Popular Music*. Maidenhead: Open University Press.
- Bossius, Thomas (2003): *Med framtiden i backspegeln: black-metal- och transkulturen: ungdomar, musik och religion i en senmodern värld*. Diss. Göteborg: Diadolos.
- Brown, Charles M (1995): "Apocalyptic Unbound: An Interpretation of Christian Speed/Thrash Music". Opublicerat konferenspaperutkast (citerat med tillstånd av författaren). Tillgänglig på <http://www.geocities.com/cbrown965/paper2.html>. 12. 5 2005
- Christe, Ian (2004) *Sound of the Beast. The Complete Headbanging History of Heavy Metal*. New York: Harper Entertainment.
- Forbes, Bruce David (2000) "Introduction", i Bruce David Forbes och Jeffrey H. Mahan (red.), *Religion and Popular Culture in America*. Berkeley: California University Press.
- Frith, Simon (1996): *Performing Rites. On the Value of Popular Music*. Oxford: Oxford University Press.
- Glanzer, Perry, L (2003): "Christ and the Heavy Metal Subculture. Applying Qualitative Analysis to the Contemporary Debate about H. Richard Niebuhr's *Christ and Culture*", i *Journal of Religion and Society* vol 5. 2003. Tillgänglig på <http://moses.creighton.edu/JRS/2003/2003-7.html> 20. 4 2005. Rabbi Myer and Dorothy Kripke Center for the Study of Religion and Society. Creighton University.
- Harris, Keith (2001): *Transgression and Mundanity: The Global Extreme Metal Music Scene*. Diss. Goldsmiths College. University of London.
- Howard, Jay R & Streck, John M (1999): *Apostles of Rock: The Splintered World of Contemporary Christian Music*. Lexington: Kentucky University Press.
- Häger, Andreas (2003): "Christian Rock Concerts as a Meeting between Religion and Popular Culture", i Tore Ahlbäck (red.) *Ritualistics*. Scripta Instiuti Donneriani Aboensis XVIII. Turku: The Donner Institute for Research in Religious and Cultural History. s.
- Häger Andreas (2001): *Religion, rock och pluralism: en religionssociologisk studie av kristen diskurs om rockmusik*. Diss. Uppsala: Uppsala University Press.
- Selander, Inger (1980): "*O hur saligt att få vandra*". *Motiv och symboler i den frikyrkliga sången*. Diss. Stockholm: Gummessons Bokförlag.
- Walser, Robert: 1993. *Running with the Devil. Power, Gender and Madness in Heavy Metal Music*. Hanover: Wesleyan University Press.
- Weinstein, Deena (1994): "Expendable Youth: The Rise and Fall of Youth Culture", i Jonathon S. Epstein (red.) *Adolescents and their Music*. New York: Garland Publishing. s. 67-85
- Weinstein, Deena (1991): *Heavy Metal. A Cultural Sociology*. New York: Lexington Books.

Discografi

- Admonish: <http://www.admonish.org/> 28. 4 2005
- Bleakwail: *Songs of Sorrow EP*. Bleakwail 2002.
- Blooded: <http://bloodedbrutality.cjb.net/> 28. 4 2005
- Crimson Moonlight: *Songs From The Archives: Eternal Emperor*. Rivel Records 2003.
- From Ashes: *Dream of Eternity* (demo). From Ashes 2003.
- : *Promo*. From Ashes 2004.
- Mirador: *The Azrael Tales*. Rivel Records 2005.
- Northern Flame: <http://northernflame.tk/> 28.4 2005
- Pantokrator: *Blod*. Rivel Records 2003.
- : *Even Unto The Ends Of The Earth* (demo). Pantokrator 1998.
- Renascent: *Demon's Quest*. (MCD) Renascent 2004.

Intervjumaterial

E-post korrespondens/intervju med Johannes Jonsson 11. 1 2005-
Folkloristiska arkivet vid Åbo Akademi. IF 2005/5:1

